

**SAMHANDLING I INNOVASJONSSYSTEM MED POLITISK-
REGIONAL FORANKRING**

**Intervenering og evaluering for å utvikle FoU-basert regional innovasjon
med fokus på strategiske satsingsområder**

Beskrivelse av forskningsprosjekt VRI-Rogaland
Revidert april 2008

INNHOLD

1. Relevans og overordnet perspektiv	4
2. Faglig del.....	4
2.1. Bakgrunn og kunnskapsstatus	4
2.1.1 Likestilling og kjønn	7
2.2. Mål	8
2.3. Problemstilling og metodevalg.....	8
2.3.1 Problemstilling	8
2.3.2 Forholdet mellom forskningsprosjektet og utviklingsaktivitetene – et kogenerativt perspektiv	12
2.4. Prosjektplan.....	14
2.5. Budsjett.....	14
2.6. Prosjektledelse, organisering og samarbeid	15
3. Perspektiver og strategisk forankring.....	16
3.1. Strategisk forankring	16
3.2. Samfunnmessig relevans	17
3.3. Miljøperspektiver	17
3.4. Ethiske aspekter.....	17
3.5. Likestilling og kjønnsperspektiv	17
4. Kommunikasjon med brukere og resultatutnyttelse.....	18
4.1 Kommunikasjon med brukerne	18
4.2. Formidlingsplan	18
Referanser.....	19
Vedlegg 1: Forskningsteamets kompetanse	21
Vedlegg 2: Midler benyttet ved HSH, UiS og IRIS i 2007	33

1. Relevans og overordnet perspektiv

VRI er en langsiktig satsing som skal øke graden av innovasjon og verdiskaping i regionalt næringsliv. I Rogaland er prosjektet organisert i to deler: En virkemiddel/utviklingsdel hvor en gjennom koordinert virkemiddelbruk skal stimulere innovasjon og verdiskaping, og en forskningsdel som har et dobbelt siktemål:

- Å styrke utviklingsprosjektet gjennom ulike typer forskningsbasert innsats
- Å bidra til generell forskningsbasert kunnskap om regionale innovasjonsprosesser

Forskningsprosjektet er derfor integrert med og skal støtte opp om utviklingsprosjektet. Dette gjør at vi primært vil ha en eksplorerende tilnæringsmåte i forskningsprosjektet der vi vil arbeide med forskningsspørsmål som er klart relevante og nyttige for tilpasninger/revisjoner i utformingen og gjennomføringen av utviklingsprosjektet. Den forskningsmessige kunnskapen som blir generert gjennom en slik tilnærming, vil samtidig bidra til det generelle kunnskapstilfanget om regionale innovasjonsprosesser. Det vil skje både ved at erfaringer og forskningsfunn fra Rogaland sammenholdes med nasjonal og internasjonal forskning på området, og ved den kunnskapsakkumulering og de sammenligninger som gjøres mellom regioner i VRI-sammenheng. Der det vurderes relevant, vil et likestillings- og kjønnsperspektiv implementeres i forskningsarbeidet.

Vårt utgangspunkt er at innovasjon skjer som samhandling i systemer av mange aktører både innenfor virksomheter og mellom virksomheter av ulike typer som kan omfatte produksjonsbedrifter, FoU-virksomheter, offentlige instanser og andre. Interaksjonen mellom slike aktører er ofte hemmet av ulike barrierer som kan overvinnes gjennom bedre tilrettelegging for samhandling.

Prosjektet vil gi kunnskap om VRI-programmets tema 1, "Forutsetninger for innovasjonsfremmende regional samhandling" ved å analysere hvordan forutsetningene varierer mellom ulike bedriftstyper og bransjer. I prosjektet vil vi analysere hvordan det kan utvikles innovasjonssystemer som trekker inn hele verdikjeden og på tvers av nettverk. Dette vil gi kunnskap til VRI-programmets tema 3, "Innovasjon og samspill mellom ulike geografiske nivå". Prosjektet vil også ta opp VRI-programmets tema 4, "Den nordiske samarbeidsmodellen", ved å studere hvordan det er mulig å få til medvirkningsbasert forbedring og innovasjon i bransjer hvor tilstedeværelsen av det partsbaserte samarbeidet mangler eller varierer.

2. Faglig del

2.1. Bakgrunn og kunnskapsstatus

Det er en felles bekymring i Europa at vi sakker etter USA og Østen i innovasjonsaktivitet. I Europa ligger Norge midt på treet, som nummer 16 av 33 land. På sentrale indikatorer for FoU-aktivitet i næringslivet, ligger Norge klart under gjennomsnittet. Norge har imidlertid høy score på "innovasjonsdrivere", dvs. strukturelle indikatorer som utdanningsnivå, internettilgang og livslang læring (EU kommisjonen 2006 vedlegg B 2.4).

Vår relativt lave score på viktige innovasjonsindikatorer kan være uventet siden den norske økonomien går svært godt og har vist stor omstillingsevne de siste 20 åra. Dette er også en periode hvor det offentlige gjennom en rekke tiltak og satsinger har arbeidet for å stimulere FoU i næringslivet, særlig i små og mellomstore bedrifter. Noe av årsaken, som også EU-

kommisjonens rapport peker på, skyldes datatilfanget til undersøkelsen. Dette omfatter ikke prosess-innovasjoner som er særlig viktige i slike industrier som dominerer i Norge (EU kommisjonen 2006 vedlegg B 2.4). En annen årsak er at det finnes et uutnyttet potensial for mer bruk av FoU i norske bedrifter, særlig i de mindre. Som en rekke evalueringer og forskningsprosjekter har pekt på, skyldes dette en kombinasjon av ulike faktorer. Dels har små og mellomstore bedrifter liten *kapasitet* til å håndtere FoU-prosjekter. Dels har de liten *kompetanse* i å gjennomføre denne typen prosjekter, noe som igjen har med å gjøre at forskningen og bedriftsverdenen befinner seg i separate språklige univers og derfor må lære seg å snakke sammen før de kan forske sammen (Uhlin 1996).

Avstanden mellom forskning og produksjonsbedrifter er særlig stor når det gjelder små- og mellomstore bedrifter med mangeårig produksjonserfaring (modne næringer). Slike bedrifter er samtidig avhengige av nyskaping og omstilling for å opprettholde sin konkurranseposisjon. Et poeng er at disse bedriftene har produksjonskunnskap som utgjør et betydelig reservoar for innovasjoner i samfunnet. På den annen side har vi radikale nyskaping, utvikling av spissteknologi og kommersialisering av forskningsideer som også er viktige for den samlede omstillingsevnen i økonomien. Disse radikale nyskapingene har størst utviklingspotensial når de skjer i samspill med mer modne næringer. Den sentrale innovasjonspolitiske utfordringen er derfor å kombinere det å stimulere innovasjon i moden industri med radikal nyskaping. Satsingene i VRI-Rogaland omfatter utvikling av nye teknologier, tjenester, markeder og prosesser i både modne og nye næringer. De gir derfor et godt inntak til å studere hvordan innovasjoner skjer i ulike kontekster.

I kjølvannet av Piores og Sabels (1984) begrep om fleksibelt spesialiserte bedriftsnettverk, har det vokst fram en stor internasjonal forskningsflora som studerer interaksjon mellom bedrifter i nettverk. Et problem er likevel at nettverksbegrepet er lite spesifikt og åpner for en rekke ulike samhandlingsformer og grader av slik (Sayer & Walker 1992, Haga 2007). Nettverk kan være mer eller mindre løse og ta mange former. To kriterier for at vi har med nettverk å gjøre, er (i) en viss grad av felles målsetting for samhandling og (ii) at samhandlingen forbedrer kommunikasjonen mellom bedriftene (reduserer graden av støy) (Castells 1996).

En viktig innsikt fra forskning om bedriftsnettverk er at *innovasjon* ofte skjer i samhandling mellom bedrifter. For det første inngår en bedrift i et arbeidsdelt leveransesystem, en verdikjede. Dette fører til at innovasjoner i ett ledd av verdikjeden ofte må tilpasses prosesser i andre deler av kjeden, og at innovasjoner i ett ledd av systemet skaper press i andre ledd slik at innovasjoner blir spredd ut over i verdikjeden og i leveransesystemet. For det andre inngår bedrifter i læringssystemer, også der de ikke er del av samme verdikjede. For det tredje er de del av et univers av valgmuligheter som er flere jo mer komplekst systemet er. Derfor vil gjerne innovasjonspotensialet være større i store og komplekse konstellasjoner av bedrifter ved at bedriftene lærer direkte av hverandre (Luhman 2000, Rogers 2003, Sayer & Walker 1992).

To begreper, som delvis er overlappende, har fått særlig stor betydning for forskningen om innovative nettverk: *regionale innovasjonssystemer* og *klynger*. *Regionale innovasjonssystemer* har som utgangspunkt at beslektede bedrifter og næringer ofte er lokalisert innenfor et avgrenset område. Dette blir forklart med at de danner interaktive læringsnettverk som omfatter både en produksjonsstruktur og en støttende institusjonell infrastruktur, og at det finnes bestemte regionale faktorer som bidrar til at slike nettverk oppstår og blir vedlikeholdt (Isaksen 1999).

Det andre begrepet, *klynge* (cluster), ble utviklet av Michael Porter (1990) for å forklare hvorfor visse land og områder hadde stabil konkurranseposisjon over lang tid. Porter mente å finne årsaken til dette i en kombinasjon av konkurrerende likeartede bedrifter og funksjonelle systemer som kunne omfatte både leverandørnettverk og støttefunksjoner. Klynge betegner

slike systemer der de eksisterer i en dynamisk ulikevekt som driver dem til stadig å innovere, og der innovasjoner på et punkt i systemet sprer seg til andre deler. Det finnes to varianter av den klyngeinspirerte forskningen som er relevante i vår sammenheng. Den ene er mest opptatt av verdikjedeaspektet og undersøker samspill og kompletthet i verdikjeden (f.eks. Reve 1992, Benito m.fl. 2000). Den andre er mest opptatt av regionale konsentrasjoner av næringer (f.eks. Hervik m.fl. 2005). Den andre varianten kan oppfattes som én type regionalt innovasjonssystem. Et fellestrekk er at klynger blir oppfattet som funksjonelt differensierte innovasjonssystemer som omfatter både kjernebedrifter, underleverandører og eksterne støttespillere og at de utgjør et dynamisk samspill mellom konkurranse og samarbeid.

Særlig suksessrike regionale innovasjonssystemer har vært påvist i tilknytning til nyere teknologi/næringsområder som IKT-teknologi (Saxenian og Jinn-Yuh, 2005) og bioteknologi (Porter m. fl., 2005). VRI bygger på en antagelse om at de mekanismer som den regionale innovasjonssystem-tenkningen baserer seg på, kan anvendes relativt generelt. Samtidig vet en at det er store forskjeller på hvordan sektorer/klynger fremstår i ulike regioner og hvor "utviklet" den enkelte klyngen er i et samhandlings- og innovasjonsperspektiv. Dette gjelder antall og størrelse av rivaliserende virksomheter i ulike ledd av verdikjeden, aktører som ivaretar støtte- og utviklingsfunksjoner, samhandlingsarenaer, myndighetenes aktive rolle, myndighetsreguleringer osv. Det er variasjoner både mellom ulike regioner innen samme sektor som f. eks. mat. Internt i en region vil det være ulikheter mellom ulike klyngetyper, for eksempel mellom energi og maritim virksomhet.

En forståelse av hvilke faktorer som forårsaker variasjoner mellom klynger mht. deres innovasjonssystempotensial er av vesentlig betydning for å utløse og utnytte muligheter i den enkelte region (Cooke 2005). Årsaker til variasjon kan vurderes ut fra i) strukturforskjeller mellom klyngene som helhet, ii) den enkelte klyngens regionsspesifikke egendynamikk samt iii) hvordan enkeltstående virksomheter forholder seg strategisk til klyngeutvikling.

Enten forskningen legger klynge eller innovasjonssystem til grunn som det sentrale begrepet, har det vært en konvergens i retning av vektlegge den regionale dimensjonen. Allerede Porter påviste at bedriftskonstellasjoner med stabilt god konkurranseposisjon tenderte til å være konsentrert innenfor relativt avgrensede områder. Senere har en rekke studier identifisert slike regionale bedriftskonsentrasjoner i ulike næringer og i mange land. Dette er også en grunnleggende forutsetning for VRI-programmet: At innovasjonssystemer og klynger kan eller bør være mest mulig regionalt komplette. Det er likevel større enighet om at geografisk nærhet *har* en betydning enn *hvorfor* det har det. Det er uklart hvordan regionale faktorer som "innovasjonsklima", regional kultur, m.m. spiller inn. Bedrifter er knyttet sammen i nettverk på ulike nivå, der noen kan være innomregionale og andre overregionale. Betydningen av de ulike nivåene varierer fra nettverk til nettverk (Isaksen 1999, Johnstad 2007).

Et annet problem er hva som karakteriserer samhandlingen. VRI bygger videre på en tradisjon som har vektlagt de ansattes rett til medbestemmelse som utviklingsfaktor. I starten handlet denne tradisjonen primært om bedriftsinterne forhold, hvor en var opptatt av hvordan medbestemmelse virker inn på trivsel, produktivitet og bedrifters omstillingsevne. På 1990-tallet ble medbestemmelse trukket inn som en vesentlig faktor i samspillet mellom bedrifter i FoU-programmet Bedriftsutvikling-2000, bl.a. ved å vektlegge ulike nettverkskonstellasjoner som bedriftene inngikk i. Dette ble ytterligere løftet i Verdiskaping-2010, nå ved å inkludere flere regionale aktører under betegnelsen "utviklingskoalisjoner". Vilklårene for samhandling ble betydelig endret da en gikk fra relasjoner internt i en bedrift til relasjoner mellom bedrifter. Det brakte inn nye aktører, andre avhengighets- og maktforhold og andre kommunikasjonslogikker. På 1990-tallet ble medbestemmelse og samhandlingsformer dessuten knyttet tett opp til fenomenet *innovasjon* (Grønhaug og Hansen 2000, Johnsen 2007, Falkum og Grimsrud 2007). Det ligger fremdeles en stor forskningsoppgave i å prøve ut

hvordan dialogbaserte virkemidler kan inngå i ulike samhandlingsformer og innovasjonsprosesser i og mellom bedrifter .

Nettverkene IRIS samarbeidet med i BU2000 og VS2010 har vært såkalte ”solide nettverk”. De er preget av en sterk koordinering mellom bedriftene om prioriterte forbedrings- og innovasjonsaktiviteter. Nettverkene opererer med egen administrasjon som initierer og koordinerer aktivitetene i nettverket. Nettverksadministrasjonene innehar en ikke ubetydelig utviklingskompetanse, noe som benyttes inn mot nettverksbedriftene og nettverksarenaene (Claussen 2004, Haga & Claussen 2007). Erfaringene fra disse nettverkene tyder på at innovasjonspotensialet i bedriftsoverskridende samhandling best blir realisert når utnyttelsen av ulike typer virkemidler styres eller orkestreres (Haga 2007a og 2007b). Samtidig må denne orkestreringen tilpasses de enkelte nettverk, der behov for input vil variere med bedriftstype, bransje og innovasjonsutfordring. Nettverkene i BU2000 og VS2010 har vært dominert av relativt store og veletablerte bedrifter. De har også vært konsentrert innenfor et fåtall bransjeområder der flertallet av sysselsatte er menn, hovedsaklig kraftforedlende industri og maritim industri. Partsrelasjonene har vært bygget på godt utviklede lokalt institusjonaliserte praksiser, selv om tradisjoner for samarbeid har variert.

VRI har intensjoner om å bygge videre på VS2010, men samtidig utvider VRI området for samhandling om innovasjon til nye virksomhetstyper, andre teknologier og mer omfattende nettverkskonstellasjoner. Typisk for disse er at de er framkommet på grunnlag av politisk forankrede utviklingsprosesser. Det er derfor en oppgave å undersøke om og på hvilken måte de innsikter som er utviklet i VS-2010 er overførbare til aktivitetene i VRI. Hvilke muligheter og føringer ligger det i de politiske engasjementet knyttet til de respektive satsingsområdene? Hvilke roller kan partene i arbeidslivet spille innenfor de aktuelle bedriftskonstellasjonene? Og hvordan kan samspill om innovasjon - mellom og i bedrifter, samkjøres med de politiske føringene?

Det finnes en rekke modeller og metoder som næringsklynger kan ta i bruk både med sikte på innovasjon i den enkelte virksomhet og for å bidra til oppgradering av klyngen. Alt fra teknologi og oppgavedefinerte nettverk, samspill med FoU-aktører, fellesarenaer for ulike formål, samarbeidsselskaper, kunnskapsoverføring via kunde-leverandør-relasjoner osv. Flere av disse virkemidlene slik som kompetansemegling og mobilitetsordninger befinner seg innen VRIs verktøykasse. Andre, slik som noen regionale arenaer for samhandling, kan være skapt på bakgrunn av spesielle forhold i den enkeltstående region- eller klynge. Rogaland med tre, og forhåpentligvis etter hvert fire, forskjellige VRI-relaterte klynger/sektorer, vil være et viktig område med hensyn til å beskrive og analysere klyngevariasjoner av virksomhetskonstellasjoner og ulike utviklingsmodeller for forbedring og innovasjon.

2.1.1 Likestilling og kjønn

Vi vil implementere likestillings- og kjønnsperspektiv i VRI-forskning der det vurderes som relevant. Likestillingslovens § 1 skal fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinners stilling (Lovdata). Loven sier videre at kvinner og menn skal gis like muligheter til utdanning, arbeid og kulturell og faglig utvikling. Et kjønnsperspektiv innebærer å analysere viktigheten, meningen og konsekvensene av det som kulturelt er definert som mannlig eller maskulin og kvinnelig eller feminin måte å tenke, føle, vurdere og oppføre seg på (Alvesson & Billing, 1997). Kjønnsperspektivet impliserer også å analysere ulike organisatorisk praksis som opprettholder arbeidsdelingen mellom kjønnene. Forskningen i VRI vil bygge på disse definisjonene av likestilling og kjønnsperspektiv.

I Europa er arbeidsmarkedet i stor grad kjønnssegregert (OECD, 1998). Kvinnedominerte yrker finner vi ofte i servicesektoren, som for eksempel sykepleiere, sekretærer, renholdere og grunnskolelærere(op.cit.). Ofte er disse yrkene forbundet med lav lønn og lav status. Nå er det

imidlertid slik at servicesektoren vokser, mens tradisjonelle industriarbeidsplasser reduseres (OECD, 2005). Servicesektoren utgjør i OECD-området 70 prosent av den totale sysselsetting og verdiskaping (op.cit.). Spørsmålet er hvordan denne utviklingen vil påvirke kvinners og menns situasjon på arbeidsmarkedet i tiden framover. Hvilke virkemidler kan iverksettes for at ulikheter i lønn og status mellom kvinner og menn kan utjevnes i en kunnskapsøkonomi der servicesektoren får stadig større betydning? Hvordan kan kvinners kunnskaper og kompetanse komme til uttrykk i innovasjonsarbeidet når status og makt er ujevnt fordelt mellom kjønnene? Dette er relevante spørsmål i VRI sammenheng, og svarene vil avhenge av epistemologisk ståsted. Utfordringen i VRI er dermed å åpne opp for flere typer kunnskapsteoretiske perspektiver for å ivareta et likestillings- og kjønnsperspektiv i forskningsarbeidet.

2.2. Mål

Hovedmål:

Å oppnå ny og nyttig kunnskap om innovasjonsprosesser med regional-politisk forankring

Delmål:

1. Prøve ut dialog og medvirkningsbasert samhandling i nye typer bedrifter og nettverk.
2. Være fortløpende medspiller i det regionale partnerskapet og i utviklingsprosjekter i de enkelte satsingsområdene i VRI-Rogaland. Herunder også bidra til kunnskaps- og erfaringsoverføring mellom de ulike satsingsområdene.
3. Øke kunnskapen om hvordan ulike politisk-økonomiske faktorer påvirker utviklingen av regionale innovasjonssystemer; både sektorspesifikke mekanismer og på regionalt partnerskapsnivå.
4. Implementere et kjønns- og likestillingsperspektiv i forskningsprosjektene
5. Bidra til å kople erfaringene fra VRI-Rogaland sammen med relevante VRI-aktiviteter i andre fylker samt annen norsk og internasjonal innovasjonsforskning i komparative analyser.
6. Utarbeide konferansepaper og tidsskriftartikler

2.3. Problemstilling og metodevalg

2.3.1 Problemstilling

Problemstillingen er å finne ut *hvordan innovasjonspotensialet i det regionale næringslivet kan forbedres gjennom aktiv tilrettelegging for samhandling mellom bedrifter, FoU og virkemiddelapparat på regionalt nivå.*

Vi vil studere VRI i Rogaland på to nivå:

- A. VRI som handlingsteori
- B. VRI som et sett spesifikke samhandlingsprosesser om innovasjon

A. VRI som handlingsteori

Ethvert offentlig virkemiddel/program bygger på oppfatninger om hvorfor virkemiddelet fungerer og hvordan aktørene påvirkes av virkemiddelet. Dette betegner vi som

virkemiddelets handlingsteori. Vi oppfatter det slik at det nasjonale VRI-programmet går inn for utvidet regionalisering av innovasjonspolitikken. Programmet er derfor egnet til å få fram viktige underliggende oppfatninger om hva som fører til vellykket økonomisk utvikling. Disse oppfatningene finnes igjen både i de grunnleggende problemstillingene som utgjør rammene for VRI og i utvalget av virkemidler i programmet.

Oppfatningene kan også formuleres som forskningsspørsmål:

- Hvilke typer aktører og hvilke former for samhandling utgjør de ulike innovasjonssystemene?
- I hvilken grad fremmer virkemidlene i VRI likestilling mellom kvinner og menn?
- Hvilken rolle spiller FoU-aktører i innovasjonssystemene?
- Hvilken muligheter og evt. begrensninger ligger det i samspillet mellom de politiske og industrielle aktører i de ulike satsingsområdene?
- Hva betyr den geografiske nærheten og avgrensningen for innovasjonsprosessene?
- Hvordan kan samhandling i innovasjonssystemene forbedres gjennom aktiv tilrettelegging, der regionale politikktutformere og virkemiddelapparat spiller en sentral rolle?
- På hvilken måte og i hvilken grad er virkemidlene i VRI egnet til å forbedre samhandling om innovasjon?

Disse temaene vil naturlig kunne tas opp som tema gjennom eksterne programevaluering. Det er imidlertid også viktig å ta opp dette tema sett innenfra. Ganske enkelt fordi måten man tenker om en ting på påvirker aktørenes handlinger. Læring gjennom egenrefleksjon, også på program- og partnerskapsnivå, vil derfor kunne være svært nyttig med tanke på å få mye ut av programmet.

B. VRI som et sett spesifikke samhandlingsprosesser om innovasjon

Samtidig består VRI av et sett utvalgte utviklingsprosesser hvor samhandling mellom bedrifter, FoU-aktører og virkemiddelaktører konkret skal settes ut i livet. I Rogaland er disse prosessene konsentrert i tre satsingsområder, energi, mat og maritim, samt ett som skal startes opp i 2008, kreative næringer og ett, reiseliv, som skal startes opp i 2009. På alle satsingsområdene vil vi følge hvordan VRI utkrystalliserer seg i konkrete utviklingsprosesser, og hvilke relasjoner som oppstår mellom VRI og andre prosesser og aktører i fylket. På grunn av kompleksiteten på hvert satsingsområde vil vi velge ut noen prosesser hvor vi vil delta særlig inngående. Forskningen vil nødvendigvis måtte variere med klyngenes egenart, politisk engasjement og virkemidlene rettet mot dem. Aktiviteter som inngår vil være:

- Tett gjensidig informasjonsutveksling og samhandling med prosjektlederne for klyngene i utviklingsprosjektet.
- Nære koblinger mot det regionale partnerskapet og administrativt ansvarlig for koordinering av dette i Rogaland Fylkeskommune.
- Intervjuer om hovedmønstre når det gjelder samhandling i og utvikling av hovedprosjektet gjøres med aktører fra næringsliv, kompetanseaktører og myndigheter plassert på ulike nivåer
- Deltakelser på interne og eksterne møter og dialogkonferanser

- Prosess og resultatvurderinger av VRI-virkemidler (som kompetansemegling og mobilitet) basert på intervjuer, bruk av dokumentasjon fra hovedprosjektet og data fra VRI-nasjonalt.
- Informasjonssøking og deltakelse overfor andre initiativ eller organisatoriske grep som gjøres i de ulike klyngene/sektorene.
- Nullpunkt-studier basert både på primær- og sekundærdata og studier og tilsvarende for å beskrive ståstedet til klyngene ved oppstart av VRI-programmet.
- Komparative analyse mellom regioner med samme type klynger.

Satsingsområdet Energi

Rogaland er det tyngste energifylket i Norge og er sentrum for olje- og gassvirksomheten på norsk sokkel. Energi har i lengre tid vært et politisk prioritert satsingsområde i regionen. Det eksisterer således flere koblinger mellom det politiske og industrielle energi-systemet i regionen. VRI-satsingen vil konsentrere seg om innovasjonsprosesser innen ”nisjer”, der det fokuseres på utvikling av teknologi for integrerte operasjoner eller gass, men også innenfor fornybar og CO₂-reduserende/nøytral energi. Dette omfatter fremdeles et svært heterogent innovasjonsfelt som spenner fra relativt uprøvd teknologi innenfor blant annet bølgekraft og offshore vindkraft til etablert teknologi innenfor biobrensel og småkraftverk.

Satsingen er primært rettet mot energiproduksjon. Som en del av satsingen vil det også bli fokusert på samspillet mellom energiprodusenter og -brukere, samt tilretteleggere av energibruk. En viktig oppgave er å undersøke hvordan kompetanse og interesser i det petro-industrielle komplekset kan bidra innenfor felter som fornybar energi. Hvilke barrierer finnes der, og hvordan kan disse overvinnes gjennom ulike samhandlingsprosesser?

I dette satsingsområdet vil vi i første omgang delta i følgende prosesser:

- Leverandørsamarbeid i et bedriftsnettverk med senter på Karmøy. Nettverket vil arbeide med produkt- og prosessutvikling rettet mot det planlagte Maritime Test Senteret for utprøving av flytende vindmøller til havs.
- Samarbeid om kunnskapsdeling og produktutvikling mellom bedrifter som arbeider med energieffektivisering i Dalane-området.

Satsingsområdet Mat

I regionen finnes det en mengde virksomheter som produserer eller foredler matvarer og andre næringsmidler. Matsektoren omfatter både grønn (landbruksvarerelatert) og blå (sjømatrelatert) sektor og relaterte virksomheter i verdikjede og støttestrukturer. Her finnes råvareprodusenter som produserer for lokalt, regionalt og internasjonalt marked; storskala og småskala videreføring av råvarer. Regionen har betydelige kompetansemiljøer både innen råvareutvikling, industrielle prosesser, måltid og måltidsopplevelser. I tillegg finnes det i fylket bedrifter innen redskaps- og utstysproduksjon både i grønn og blå sektor. En har nylig fått seg tildelt en NCE i industriell gastronomi. Den nå er under oppstart og har ambisiøse mål om å posisjonere seg i europeiske kvalitetsmarkeder i løpet av 10-15 år. NCE-en danner en foreløpig milepæl i en snart 20-årig historie i systematisk nettverks- og klyngeutvikling. En klar utfordring for satsingsområdet er å utvikle en hensiktsmessig organisering av og gode samhandlingsprosesser mellom de mange ulike utviklingsaktivitetene. En annen utfordring er både å øke den regionale FoU-aktiviteten og utnytte den bedre. For øvrig er det også på dette området et innovasjonspotensial i spill mellom småskala og storskala produsenter og mellom produsenter og salgs- og distribusjonsledd. Satsingsområdet bygger også på at en vil

utnytte samspill og synergi mellom sjømat- og landmatsektoren. I dette satsingsområdet vil vi delta nært i følgende prosesser:

- Utvikling av konseptforståelse/konsepttilpassing i etablering og utvikling av en tenketank for mat i Rogaland.
- Samlokalisering, samhandling og synergi mellom næringslivseid FoU, andre FoU-aktører og virkemiddelapparat i NCE og Måltidets Hus i Stavanger

Satsingsområdet Maritim virksomhet

Satsingsområdet konsentrerer seg om innovasjonsprosesser innenfor komplekse petromaritime operasjoner (KPMO). KPMO er en fellesbetegnelse for en rekke funksjonelle endringer i skjæringsfeltet mellom offshore servicefartøyer (OSV) og de operasjonene de skal betjene som omfatter fartøyteknologi, arbeidsprosesser ombord, teknologi for leting og utvinning av olje og gass, logistikk for OSV-operasjoner mm. KPMO medfører en utvikling i retning av økende kompleksitet både av de tekniske systemene og av den kunnskap og kompetanse som systemene krever. KPMO åpner et nytt innovasjonsrom innenfor produksjon og drift av OSV. Bedriftsklyngen i Haugalandet/Sunnhordland representerer i utgangspunktet et stort innovasjonspotensial for å utvikle OSV for KPMO. Det er da også alt i dag en betydelig innovasjonsaktivitet på området. Samtidig kan innovasjonsaktiviteten økes og gjøres mer effektiv ved å forbedre kommunikasjonen mellom aktører som potensielt kan inngå i et innovasjonssystem. Dette gjelder kommunikasjon mellom virksomheter i ulike segment i verdikjeden, mellom produsenter av og brukere av utstyr og tekniske innretninger og mellom produsenter og ulike typer forsknings- og utviklingsaktører. I dette satsingsområdet vil vi delta i følgende prosesser:

- Utvikle samhandlings- og kommunikasjonsprosesser mellom ulike arbeidsgrupper/funksjoner i offshore servicefartøyer med sikte på å utvikle forbedrede systemer for å håndtere komplekse operasjoner
- Utvikle samarbeid og forbedrede kommunikasjonsformer mellom rederi, fartøy- og utstysleverandører innenfor KPMO-konseptet

Satsingsområde kreative næringer

I Rogaland har kreative næringer vært på agendaen siden 2003. I regi av VS 2010 ble det satt i gang en undersøkelse av kreative næringer i Rogaland.¹ Dette er den første og foreløpig eneste undersøkelsen i Norge som går i dybden på dette næringssegmentet. Undersøkelsen ga et godt grunnlag for etablering av næringsutvikling innen kreative næringer. Rogaland var først i landet med å etablere FRAM kultur, som er et bedriftsutviklingsprogram for kreative næringer. En av de første inkubatorene for kulturbaserte næringer "Kultibator" finnes også i Rogaland. I 2005 kom rapporten "Utvikling av den audiovisuelle næring i Rogaland" utarbeidet av Rogalandsforskning, der målsettingen var å analysere hvordan den audiovisuelle næringen kan bli konkurransedyktig og bærekraftig i et langsiktig perspektiv. Det arbeides i dag aktivt for å etablere en sterk klynge innen den audiovisuelle næringen i Rogaland. Kulturhovedstadsåret Stavanger2008 vil gi de kulturbaserte næringene et ytterligere løft. Gjennom satsingsområdet "Kulturbasert næringsutvikling" ønsker vi å ta i bruk forskningsbaserte innovasjonsvirkemidler for å bidra til ytterligere utvikling og styrking av disse næringene i Rogaland.

¹ Kreative næringer i Rogaland (RF-2004/169).

Følgende prosesser vil bli omfattet:

- **Filmkraft Rogaland.** Filmkraft skal gjennomføre forprosjektet Audiovisuelle Arena, samt prosjektet Filmkraft Location. Sistnevnte prosjekt går ut på å etablere Rogaland som foretrukket location for filminnspillinger
- **Stavanger2008.** I regi av Stavanger2008 er det etablert strategiske samarbeidsrelasjoner mellom næringsliv og kulturaktører i et omfang som er unikt i norsk sammenheng. Dette representerer en viktig arena for læring mellom næringsliv og kultur.
- **Fram Kultur og Kulturinkubator.** Dette er to viktige virkemidler innen utvikling av kulturbaserte næringer. VRI kan tilføre en ny dimensjon med forskningsbaserte virkemidler for styrking og internasjonalisering av klyngen.

2.3.2 Forholdet mellom forskningsprosjektet og utviklingsaktivitetene – et kogenerativt perspektiv

Forskningsdelen i VRI Rogaland vil ha en prosessuell tilnærming hvor en aksjonsforskningsbasert tilnærming (AF) vil spille en sentral rolle. AF gjennomføres av team bestående av aksjonsforsker og medlemmer av en organisasjon eller et samfunn som vil forbedre sin nåværende situasjon. Idéelt sett baserer AF seg på deltakelse fra ulike interessenter i forskningsprosessen, og skal støtte handlinger som fører til en mer rettferdig eller tilfredsstillende situasjon for interessentene. Et sentralt poeng innen AF er at forskeren og interessentene gjerne sammen definerer problemstillingene, organiserer et samarbeid seg i mellom som gjør det mulig å generere ny kunnskap sammen knyttet til disse problemstillingene, gjennomfører tiltak, og sammen evaluerer resultater av handlingene basert på den nye kunnskapen. I korte trekk består AF av tre hovedelementer: forskning, deltakelse og handling (Greenwood & Levin 1998).

Mens VS2010 i stor grad var et enhetlig program der samme FoU-aktører sto for forsknings- og utviklingsprosesser i integrerte samhandlingsarenaer, har VRI innført en klarere deling mellom oppgaver knyttet til utviklingsagendaen og forskningsagendaen. En slik delingsmodell lå blant annet til grunn for IRIS sin modul-gjennomføring innenfor forskningsprogrammet BU2000. Det ble da lagt stor vekt på å etablere ”aksjonsforskningsteam”, der deltakerne i teamene inntok ulike roller. Noen av forskerne ble tildelt utviklingsroller, mens andre ble tildelt en mer distansert og kritisk rolle i forhold til intervensjonene. En slik deling gjorde det mulig innta både en konstruktiv intervensjonsrolle i selve utviklingsaktivitetene, samtidig som en innenfor ett og samme forskerteam klarte å opprettholde en kritisk reflekterende distanse til forskernes egne intervensjoner. De positive erfaringene knyttet til denne ”aksjonsforskerteam” modellen er nærmere dokumentert i: Levin et al 2002 (kap 7 og 11), som er skrevet på grunnlag av forskernes egne erfaringer i gjennomføringen av BU2000.

En slik rollefordeling antas å ville bedre understøtte en ”læringsløyfe” mellom utviklings- og forskningsarbeidet. Samtidig er det viktig å ha klart for seg at utviklingsprosjektet også skal ha en kunnskapsgenererende funksjon i forhold til forskningsprosjektet.

Denne modellen representerer en del utfordringer for rollefordelingen mellom de to prosjekttypene. *Utviklingsprosjektet* skal primært initiere og vedlikeholde et sett av innovasjonsprosesser i og mellom virksomheter. Det er utviklingsprosjektet som disponerer og administrerer de sentrale virkemidlene i VRI, som kompetansemekling, dialogkonferanser mv og som koordinerer de ulike nettverk og samhandlingsarenaene i VRI. Dette omfatter også kontakt og samarbeid med tilstøtende arenaer og nettverk. Satsingsområdene i VRI-Rogaland

griper inn i felt hvor det allerede finnes en rekke aktører, arenaer og nettverk. En sentral utfordring for VRI er derfor nettopp å utforme en rolle som kan samordne de mange ulike aktivitetene som finnes på forhånd eller som blir satt i gang som del av VRI.

Utviklingsprosjektet skal imidlertid underlegges en kritisk granskning i regi av *forskningsprosjektet*. Etableringen av en formell uavhengig posisjon for forskningsprosjektet vil i større grad enn i VS2010 gjøre det mulig for forskerne på en kritisk-konstruktiv måte å analysere og bidra i forhold til de prosesser og aktiviteter som blir satt i gang innenfor utviklingsprosjektet. Forskningsprosjektet skal imidlertid legge opp til en tett samhandling med utviklingsprosjektets hovedaktører – i første rekke i forhold til koordinatorene og kompetansemeglere – samtidig som forskningsprosjektet også skal dokumentere og analysere det som skjer i utviklingsprosjektet. Aktørmangfoldet i VRI gjør det i seg selv viktig å skille mellom rollene til de ulike involverte. Forskerne som deltar har andre primærfunksjoner enn koordinatorene og kompetansemeklerne. De siste er prosessdrivere; de første er analytikere og bidragsytere som skal understøtte lærings- og refleksjonsprosesser, samt veivalgene i utviklingsprosessen.

Forskningsprosjektets ambisjoner er å fortløpende kunne bidra med handlingsrelatert kunnskap og forståelse knyttet til innovasjonsprosessene i og mellom bedriftene. Dette forutsetter et nært inngrep med bedriftene på en slik måte at en understøtter gjensidig dialog mellom forskere, utviklingsaktører og bedrifter. Etablering av hensiktsmessige arenaer for deltakelse og dialog i de respektive utviklingsprosessene blir et viktig virkemiddel her. På grunn av mangfoldet av utviklingsprosesser i VRI kan dette imidlertid bare gjennomføres i et utvalg av prosesser/eksempelstudier (se ovenfor).

På alle nivå vil vi benytte et sett av teknikker for datafangst og kunnskapsgenerering: Deltaking og observasjon på sentrale arenaer knyttet til utføringen av bestemte aktiviteter; innsamling og analyse av dokument og annen relevant informasjon (referater, aktivitetsrapporter, planer osv) og aktørintervjuer.

Forskningsprosjektet vil således legge *grunnlaget for en kogenerativ læring og refleksjonsprosess* (Elden & Levin 1991) blant næringsaktører, kompetanseaktører og virkemiddelapparat. Her blir det spesielt viktig å etablere arenaer og samhandlingsaktiviteter som understøtter dialogen mellom de ulike aktører, og da fortrinnsvis på en slik måte at forskernes teoretisk-analytiske kunnskap kobles sammen med aktørenes lokale kunnskap.

Dette kan for det første danne grunnlag for justering av kursen underveis i utviklingsprosessene. For det andre og kanskje enda viktigere kan det påvirke de ulike aktørgruppernes tenkemåter og evner til å relatere seg til og samarbeide med hverandre og ta i bruk hverandres ressurser, og slik sett bidra til langsiktig utvikling av innovasjonssystemene i de enkelte satsingsområdene.

Forskerne kan bidra i den kogenerative prosessen på følgende måter:

- ved å bidra i dialoger knyttet til konkretisering av virkemidlene i VRI,
- ved å bidra i konseptualisering og utvikling av måleindikatorer som prosjekter og aktivitetene vurderes opp imot
- ved å tilrettelegge for dialog med og mellom aktørene underveis omkring mål, ulike interesser og virkemidler
- Ved å understøtte at kjønn og likestilling blir et gjennomgående tema i alle forskningsaktivitetene basert på ulike epistemologiske innfallsvinkler
- ved å bidra og tilrettelegge for at aktører kobles mot hverandre, samt mot relevante arenaer innenfor de respektive utviklingsprosessene

- ved å problematisere og stille kritiske spørsmål som kan åpne for justeringer underveis,
- ved sluttevaluering og dokumentasjon.

2.4. Prosjektplan

	2007			2008				2009			2010	
	3. kv	4. kv	1. kv	2. kv	3. kv	4. kv	1. kv	2. kv	3. kv	4. kv	1. kv	2. kv
Oppstart	xxxx	xx										
Prosjektledelse	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx		
Teori&metodeutvikling	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx			
Beskrivelse/status for satsingsene		xxxx	xxxx	xxxx								
Aksjons- og følgeforskning		xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx		
Utvalgte prosesser				xxxx	xxxx	xxxx	xxxx	xxxx				
Utvikle resultatindikatorer		xxxx	xxxx	xxxx								
Samlet analyse							xxxx	xxxx	xxxx	xxxx		
Publisering									xxxx	xxxx	xxxx	xxxx

2.5. Budsjett

Kostnadsplan (i 1000 kr)

	2007	2008	2009	Sum
Personal og indirekte kostnader*	581	2000	1800	4381
Innkjøp av FoU-tjenester**	61	1572	1200	2833
Utstyr				
Andre driftskostnader				
Totalsum	642	3572	3000	7214

*Personal og indirekte kostnader er IRIS sin prosjektledelse og forskningsinnsats

**Innkjøp av FoU-tjenester fra UiS, HSH m. fl.

Kostnadssted (i 1000 kr)

	2007	2008	2009	Sum
Næringsliv				
Instituttsektor	581	2275	2050	4926
UoH-sektor	61	1297	950	2308
Andre sektorer				
Utlandet				
Totalsum	642	3572	3000	7214

Finansieringsplan (i 1000 kr)

	2007	2008	2009	Sum
Egne midler				
Internasjonale midler				
Andre offentlige midler	214	1286	1000	2500
Andre private midler		500	500	1000
Søker Norges forskningsråd	428	1786	1500	3714
Totalsum	642	3572	3000	7214

Kommentarer til budsjett:

- Tall for 2007 baserer seg på reelt forbrukte midler
- Tall for 2008 inkluderer uforbrukte midler 2007, dvs. vi søker om å få overført disse.
- Beløp søkt Norges Forskningsråd for 2008 og 2009 er 50 % av totalbudsjett, 67 % av regional medfinansiering forutsettes dekket av Rogaland fylkeskommune (er allerede bevilget for 2008) og 33 % fra egenandel i fra bedrifter i nettverksprosesser
- Budsjettet revidert sammenlignet med tidligere for klarere å inkludere Forskningsstiftelsen Polytec i Haugesund. Er nå lagt direkte inn i instituttsektoren og ikke som underleverandør til Høgskolen Stord-Haugesund

2.6. Prosjektledelse, organisering og samarbeid

Forskningsprosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Stavanger (UiS), Høgskolen Stord-Haugesund (HSH)/ Polytec og International Research Institute of Stavanger (IRIS), med IRIS som prosjekteier og -leder. Institusjonene ønsker å utvikle et tettere samarbeid omkring forskning på regional innovasjon og vil sikre dette gjennom etableringen av et felles forskningsprosjekt. Forskningsaktivitetene vil bli gjennomført av et team med 1-2 personer fra hver samarbeidspartner. Teamet vil bli funksjonsdelt slik at 1-2 forskere har særlig ansvar for hvert sitt satsingsområde. Forskningsprosjektet vil gjennomføres parallelt med samhandlingsprosjektet.

IRIS, UiS og HSH er representert i styringsgruppa for VRI samhandlingsprosjektet, som også har en rådgivende funksjon i gjennomføringen av forskningsprosjektet. Videre er prosjektleder for forskningsprosjektet med i VRI-team (prosjektledelse for samhandlingsprosjektet), og leder for VRI samhandlingsprosjektet møter i forskergruppa. .

Ansvar for eksempelstudiene vil bli fordelt mellom samarbeidspartnerne, jf tabellen nedenfor. I tillegg til den utøvende forskergruppa, deltar et varierende antall forskere fra samarbeidspartnerne i en teori- og metodegruppe som vil møte 1-2 ganger i året. Medlemmer fra denne gruppa kan bli trukket inn i forskningsprosjektet ved behov.

Prosjektet vil bli ledet av forskningssjef Ragnhild Wiik, IRIS.

Fordeling av aktiviteter mellom samarbeidspartnerne (hovedansvarlig)

	IRIS	UiS	HSH/Polytec
Prosjektledelse	X		
Teori og metode	X	X	X
Aksjons- og følgeforskning mat	X	X	
Aksjons- og følgeforskning energi	X	X	
Aksjons- og følgeforskning maritim	X		X
Aksjons- og følgeforskning kreative næringer	X		X
Utvalgte prosesser maritim			X
Utvalgte prosesser mat	X	X	
Utvalgte prosesser energi		X	
Utvalgte prosesser kreative næringer	X		
Resultatindikatorer		X	

3. Perspektiver og strategisk forankring

3.1. Strategisk forankring

VRI -prosjektet er strategisk viktig for forskningspartnerne i Rogaland så vel som for næringslivet. Ved sin oppdeling i utviklingsprosjekt og følgeforskningsprosjekt, så knyttes aktørene bedre sammen. Spesielt UIS er opptatt av å være til for region, nasjon, og næringsliv, og VRI-prosjektet kan gjennom sine to hoveddeler være en katalysator for å samle forskningsressursene til å være nyttig for bedriftene og regional omstilling.

UiS driver en omfattende forskning på innovasjon og har etablerte relasjoner til internasjonale institusjoner og nettverk (se under). Forskningsprofilen ved HSH innen tekniske fag er særlig rettet mot bruk av IKT, maritim teknologi og sikkerhetssystemer. Gjennom VRI-programmet vil HSH utvikle og styrke deltakingen FoU-relaterte nettverk innenfor disse områdene. IRIS har innovasjon og næringsutvikling som sentralt strategisk forskningsområde. Instituttet har blant annet vært en sentral bidragsyter i forskningsprogrammene BU2000 og VS2010. To strategiske instituttprogram er eksplisitt rettet mot innovasjonsforskning. Instituttet har brei kompetanse i å drive aksjonsforskning i ulike næringer. VRI-prosjektet vil bidra til å styrke samarbeidet mellom UiS, HSH og IRIS når det gjelder næringsrettet FoU og styrke forskningen mot innovasjon og regional utvikling i de tre institusjonene.

UiS, HSH og IRIS deltar i flere nasjonale og internasjonale nettverk om innovasjonsforskning. Innenfor de ulike delprosjektene er det etablert samarbeid med forskningsinstitusjoner i andre regioner (se hovedsøknad). Vi vil også trekke fram samarbeid

med Vestlandsforskning og Agderforskning siden samarbeidet med disse institusjonene knytter seg direkte til forskningsagendaen i VRI-programmet (Vestlandsforskning – reiseliv) eller relaterte aktiviteter (Agderforskning – pilotprosjekt med komparasjon av partnerskap).

Av overnasjonale nettverk med særlig relevans, kan nevnes:

International Manufacturing Strategy Survey (IMSS) er et internasjonalt nettverk av universiteter og business schools med partnere fra over 20 land. Nettverket ble startet i 1991, og UiS/Høgskolen i Stavanger har vært aktiv partner i nettverket i hele perioden. Prosjektet undersøker sammenhengen mellom ledelse, strategi, praktisk innovasjon og resultater i produksjonsvirksomheter.

Continuous Innovation Network er et globalt nettverk som er etablert for at akademia og næringslivet skal kunne arbeide sammen med Continuous Innovation. Nettverket startet opprinnelig opp som et EU-finansiert prosjekt, og er videreført som et globalt nettverk. UiS har en fremtredende posisjon i nettverket, blant annet gjennom en representant i styret. Også IRIS deltar i dette nettverket.

”Benchlearning of regional development” er et samarbeidsprosjekt mellom nettverk i VS2010 Hordaland/Rogaland og nettverk i Halland- og Gnosjö-regionene i Sverige.

”Utvikling av regionale nettverk” er et prosjekt hvor IRIS samarbeider med nettverk og forskningsinstitusjoner i Norden og Europa. European Operations Management Association (EurOMA) er et nettverk for forskere og undervisere som arbeider med operations management. Tematisk inngår fagområder som strategi, ledelse, produktutvikling, produksjonsledelse, og serviceledelse.

3.2. Samfunnsmessig relevans

Prosjektet har stor samfunnsmessig relevans. Det vil utvikle kunnskap som fremmer norsk næringslivs innovasjonsevne. Det vil bidra til å styrke eksisterende næringer og arbeidsplasser, samt utvikle nye. Det er en særlig betydning at prosjektet omfatter næringer som er sentrale i store deler av kyst-Norge.

3.3. Miljøperspektiver

Det er ikke mulig å avgjøre på forhånd hvilke miljøkonsekvenser som kan oppstå som følge av innovasjonsaktiviteter i nettverkene. Det er likevel et særlig behov for miljøkunnskap knyttet til energisektoren. Prosjekter innenfor denne vil kunne omfatte både fornybar energi, alternative energibærere som hydrogen og reduserte miljøkonsekvenser av petroleumsvirksomheten inkludert CO₂-håndtering. Det ligger likevel utenfor dette prosjektets formål eksplisitt å studere miljøkonsekvenser.

3.4. Ethiske aspekter

Viktigste forskningsetiske utfordring er å sikre informanter tilstrekkelig kildevern. Det kan også være en utfordring at forskerne får tilgang til sensitive bedriftsinterne opplysninger. IRIS har gjennom sitt kvalitetssikringssystem retningslinjer for å håndtere disse problemstillingene.

3.5. Likestilling og kjønnsperspektiv

Ved konsekvent bruk av et eksplisitt definert likestillings- og kjønnsperspektiv både i handlingsdelen og forskningsdelen i VRI kan programmet bli en viktig leverandør av både empiri og teoriutvikling når det gjelder de ovenfor nevnte perspektiver. I VRI Rogaland vil likestilling og kjønn ivaretas på tre nivåer; i) ved innhenting av empiri; ii) ved drøfting av

eksisterende teorier og hvordan utvikling av kunnskap neglisjerer eller fokuserer på kjønn (en metatilnærming).

4. Kommunikasjon med brukere og resultatutnyttelse

4.1 Kommunikasjon med brukerne

Resultat fra prosjektet vil bli kommunisert med brukerne ved at forskerne deltar i samhandlingsaktiviteter i VRI-programmet i Rogaland i andre utviklingsarenaer både i Rogaland og andre fylker, noe som sikrer ytterligere spredning av resultatene.

4.2. Formidlingsplan

Formidling av resultatene av forskningen vil rettes mot ulike målgrupper som bedrifter, bedriftsgrupperinger, offentlige myndigheter/virkemiddelapparatet, konsulenter og forskersamfunnet. Formidling vil skje gjennom ulike typer formidlingskanaler. En vesentlig del av formidlingen vil skje gjennom samhandlingsaktivitetene både i nettverkene og de nettverksovergrepene (se hovedsøknad). I tillegg vil formidlingen omfatte foredrag, populærvitenskaplige bidrag, rapporter, bøker og bokbidrag og vitenskaplige publikasjoner. Den vitenskaplige publiseringen i VRI vil skje både i norske og internasjonale tidsskrifter. UiS, HSH og IRIS samarbeider tett med flere ulike internasjonale forskningsinstitusjoner, og samarbeidet har resultert i utvikling av felles publikasjoner. I VRI vil det søkes etablert nye prosjekter med internasjonale forskningsinstitutt med det mål å publisere bøker og bokbidrag i samarbeid med disse instituttene. Det vil også bli publisert rapporter fra delprosjektene. Disse rapportene vil oppsummere aktiviteter og resultater og diskutere disse. Rapportene utgjør en viktig del av formidlingsstrategien fordi de er ment å fungere som utgangspunkt for nye initiativ i ulike deler av innovasjonssystemet i VRI-Rogaland. Gjennom samarbeid med andre forskningsinstitutt nasjonalt og internasjonalt er det planlagt å sammenligne samhandlingen i ulike bedriftskonstellasjoner for å utvikle kunnskap basert på komparasjon (ref hovedsøknad). Dette arbeidet vil bli publisert i en antologi på engelsk ved avslutning av prosjektperioden. Det er planlagt en større konferanse for å formidle resultater fra prosessene VRI-Rogaland for et større og breiere publikum i 2009.

Publiseringsmål:

Minst 1 internasjonal artikkel i nivå 2 publikasjon

Minst 2 nasjonale/internasjonale artikler i nivå 1 publikasjon

Minst 1 bok på forlag²

² Vi diskuterer å få til en felles publikasjon sammen med forskningsprosjektene i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hordaland

Referanser

- Alvesson, M., Billing, D., Y., (1997). *Understanding Gender and Organizations*. SAGE Publications Ltd.
- Benito, Gabriel m.fl. (2000), *Den maritime sektor i Norge sett i et klyngeperspektiv*. Sandvika: Handelshøyskolen BI.
- Castells, Manuel (1996), *The rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture vol I*. Cambr. (Mass) & Oxford: Blackwell Publishers.
- Claussen, T. og Haga, T. (2006), Utvikling av koalisjon/partnerskap – aksjonsforskningserfaringer, IRIS-rapport 2006/225, Stavanger
- Cooke, P. (2005): "Regional Knowledge Capabilities and Open Innovation: Regional Innovation Systems and Clusters in the Asymmetric Knowledge Economy" in S. Breschi and F. Malerba: *Clusters, Networks and Innovation*, Oxford University Press
- Elden M. og Levin M (1991): Cogenerative learning: Bringing Participation into Action Research i: Whyte W.F. (ed). "Participatory Action Research", SAGE, London
- Emery, M. (1999). *Searching: The theory and practice of making cultural change*. Philadelphia. John Benjamins.
- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. & (1996), *Emergence of a triple helix of university-industry-government relations*, in Science and Public Policy.
- EU-kommisjonen (2006), *European Innovation, Progress Report 2006*.
- Falkum, Eivind og Bjørne Grimrud (2007), "Mellom institusjon og praksis", i Dølvik, Jon Erik m.fl.: *Hamskifte. Den norske modellen i endring*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Grabher, G (1993), *The weakness of strong ties. The lock-in of regional development in the Ruhr area*, in Grabher, G (ed) *The embedded firm: on the socioeconomics of industrial networks*, Routledge.
- Greenwood, L., Levin, M. (1998). Introduction to Action Research. Social Research for Social Change. Sage Publications, Inc.
- Grønhaug, Kjell og Kåre Hansen (2000), *Medvirknig, læring og konkurransevne*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gustavsen, B. (1992). *Dialogue and development*. Assen-Maastricht: Van Gorcum.
- Haanæs, Knut (2000), *Hvordan skape et innovasjonsdrevet næringsliv i Norge?* Sandvika: Handelshøyskolen BI. Forskningsrapport nr 7/2000.
- Haga, T. (2007a), *Orchestration of networking processes*, Theses at NTNU, 2007:86, Trondheim.
- Haga, T. (2007b), *The role of development agents in company innovation in Norway*, in Ennals, R., Gustavsen, B. & Nyhan, B. (2007), *Learning together for local innovation: Promoting learning regions*, Cedefop, Thessaloniki
- Haga, T. & Kristiansen, S.T. (2007), *Norwegian blues, enabling structured improvisation*, in Haga, T, *Orchestration of networking processes*, Theses at NTNU, 2007:86, Trondheim
- Harrison, Bennett (1994), *Lean and Mean. The Changing Landscape of Corporate Power in the Age of Flexibility*. NY & London: the Guildford Press.

- Hervik, Arild, Oddmund Oterhals & Lasse Bræin (2005), *Med maritime næringer inn i en turbulent fremtid. Status 2004 og scenarier 2015*. Møreforskning: rapport 0503. Molde: Møreforskning.
- Isaksen, Arne (red), *Regionale innovasjonssystemer. Innovasjon og læring i 10 regionale næringsmiljøer*. Step-rapport R-02 1999. Oslo Step-group.
- Johnstad, Tom (2007), "Bedriftsutvikling, regional utvikling og aksjonsforskning", i Foss, Olav (red): *Regionale trender. Tema VS2010*. Oslo: NIBR
- Levin M et al. (2002): *Researching Enterprise Development: Action Research on the cooperation between management and labour in Norway*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Luhmann, N. (2000), *Organisation und Entscheidung*, Westdeutcher Verlag.
- OECD (2005). *Enhancing the Performance of the Service Sector*. OECD Publishing
- OECD (1998). *The Future of Female-dominated Occupations*. OECD Publishing
- Piore, Michael E. & Charles Sabel, *The Second Industrial Divide. Possibilities for Prosperity*. London & Basingstoke: The Macmillan Press.
- Porter, K; Whittington, K.B og Powell, W.W. (2005): *The Institutional Embeddedness of High-Tech Regions: Relational Foundations of the Boston Biotechnology Community*, in S. Breschi and F. Malerba: *Clusters, Networks and Innovation*, Oxford University Press.
- Porter Michael E. (1990), *The Competitive advantage of Nations*. London & Basingstoke: The Macmillan Press.
- Reason P and Bradbury H (2006): "Handbook of Action Research", SAGE. London
- Reve, Torger, Terje Lensberg og Kjell Grønhaug (1992), *Et konkurransedyktig Norge*. Oslo: Tano.
- Rogers Everett M. (2003) [1962]. *The diffusion of innovations*. 5. ed. NY: Free Press.
- Saxenian, A.L. AND Jinn-Yuh, Hsu (2005): *The Silicon Valley-Hsinchu Connection: Technical Communities and Industrial Upgrading*, in S. Breschi and F. Malerba: *Clusters, Networks and Innovation*, Oxford University Press.
- Sayer, Andrew & Richard Walker (1992), *The New Social Economy. Reworking the Division of Labor*. Cambr. (Mass) & Oxford: Blackwell Publishers.
- Uhlin, Åke (1996), *Kunnskapens många språk. Om offentliga strategier för lärande i små och mellanstore företag*. Oslo: Fafo.

Vedlegg 1: Forskningsteamets kompetanse³

Seniorforsker IRIS Martin Byrkjeland, forskning maritim satsing og faglig rådgiver for forskningsprosjektet. Martin Byrkjeland har mer enn 20 års erfaring med arbeidslivsforskning og forskning om regional næringsutvikling og strukturendringer. Han har vært ansatt ved Vestlandsforskning, Fafo, Rokkansenteret og nå IRIS. I flere prosjekter har det vært nytt et aksjonsforskningsmetodikk som har implisert nær samhandling mellom forskere og ansatte/bedrifter/bedriftsgrupperinger.

Utvalgte prosjekter:

- 1986-1991: Industrielt demokrati i Norden. Samarbeidsprosjekt mellom norske, danske, islandske, svenske og finske forskere med sikte på å sammenligne den historiske utviklingen av medbestemmelsessystemer i arbeidslivet i de nordiske landene på bedriftsnivå og samfunnsnivå.
- 1993-96: Miljøstyring i små og mellomstore bedrifter i Sogn og Fjordane. Prosjektleder. Aksjonsforskningsbasert samhandling i mindre bedrifter med sikte på å avdekke og iverksette miljøforbedringstiltak. Prosjektet var et samarbeid med Teknologisk Institutt og var Vestlandsforskning del i Kommunaldepartementets program for næringsrettet forskning ved de regionale instituttene 1992-1997.
- 1998-1999: Omlegging av arbeidstidsordninga ved Aker Base. Prosjektleder. Aksjonsforskningsbasert samhandling med ansatte i Aker Base for å utrede alternative arbeidstidsordninger ved bedriften.
- 1999-2000: Faglig innflytelse i nordiske finanskonsern. Prosjektleder. Utredning av ulike modeller for medbestemming for ansatte i overnasjonale nordiske finanskonsern.
- 2000: LO-industri mot 2010. Prosjektleder. Utredning av ulike former for medvirkning og faglig organisering i utvalgte foretak innenfor LO-Industri-området. Særlig rettet mot hvilke utfordringer nettverksorganiserte foretak fører til for mulighetene for faglig innflytelse og medvirkning for ulike ansattegrupper.
- 2000-2002: Utviklingsprosjekter i den maritime industrielle klyngen på Møre – modul Fremtidens skipsbygger. Prosjektleder. Aksjonsforskningsbasert samhandling med ansattegrupper i fartøybyggingsindustrien i M&R. Prosjektet, som var et samarbeid mellom Fafo og Marintek, tok opp en rekke ulike tema som skulle kombinere økt effektivitet med bedre arbeidsmiljø og trivsel. Prosjektet hadde et tett samarbeid med Fafos VS2010-prosjekt, delvis med overlappende aktiviteter.
- 2003-2007 Fagansvarlig for regionalt rettet forskningsaktiviteter ved Rokkansenteret.

³ De følgende utgjør kjerneteamet. Det vil bli supplert med andre deltakere fra alle de fire samarbeidspartnerene etter behov.

Seniorforsker IRIS siv. øk. Svein Ingve Nødland er hovedansvarlig for forskningsdelen av VRI mat: Han har vært ansatt ved RF/IRIS i mer enn 15 år og har lang erfaring med forsknings-, evaluerings- og utredningsvirksomhet. Han har mye prosjektledererfaring. Han har vært med i en rekke prosjekter innen næringsutvikling generelt og matsektoren spesielt.

Av relevans i denne forbindelse skal nevnes:

- På 90-tallet deltakelse i konsept/utviklingsfasen i utvikling av et suksessprosjekt i regi av matklyngen i fylket: Utvikling av Fjordland middagsretter som produseres av bedriften Fjordkjøkken på Varhaug. 1995/96.
- Deltakelse i utrednings- og forskningsprosjekt om småskala næringsutvikling. Utredning om Gardsmat i en tidlig fase i utvikling av dette konseptet i Rogaland, 1996. Forskningsprosjekt om kombinasjonsentreprenørskap i tilknytning til primærnæringene. Under NFR-programmet Marked og Samfunn, rapport 2003.
- Bidrag til grunnlagsdokumentasjon for utvikling av NCE-søknad Culinology, 2006.
- Regionalt nettverk Norges Bank, region Sørvest (Rogaland og Hordaland). Konjunkturovervåking som gir løpende innsikt i pågående prosesser i økonomi og næringsliv, herunder også i matrelaterte virksomheter i grønn og blå sektor, 2005 - 2008

Han har videre en omfattende erfaring fra evalueringsprosjekter:

- Evalueringer av (1) bedriftsutviklingsprogrammet Idesøk og (2) Frifylkeforsøkene på næringssektoren i Nord-Trøndelag og Finnmark. Rapporter 1992.
- Fra og med 2002 en rekke evalueringer av statlige tilskuddsordninger retta mot organisasjoner: (1) Frifond, retta mot barn og ungdomsorganisasjoner i kultur og annen frivillig virksomhet, (2) Lokale aktivitetsmidler retta mot idrettslag, (3) Tilskudd til landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet, (4) Tilskudd til lokale innvandrerorganisasjoner og lokalt frivillig virke, (5) Tilskudd til nasjonale minoriteter, (6) Tilskudd til barn og ungdom i idretten via idrettens særforbund.

Han var medlem av det regjeringsoppnevnte Ødegård-utvalget som så på statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, ref. NOU 2006/13.

I ca. 5,5 år i perioden 1996-2001 var han administrasjonssjef i en større frivillig organisasjon (Det norske Misjonsselskap).

Henrik Kvadsheim, seniorforsker IRIS siv.øk - HAE

Kvadsheim er hovedansvarlig for forskningsdelen av VRI energi : Han har vært ansatt ved RF/IRIS i mer enn 20 år og har spesielt kompetanse innenfor bedriftsutvikling, arbeidslivsrelasjoner, innovasjon og aksjons- og følgeforskning.

Kvadsheim deltok på doktorgradsprogrammet EDWOR fra 2003 til 2007 i regi av NTNU. Dette programmet var basert på aksjonsforskning, og ble ledet av professor Morten Levin.

Kvadsheim har lang og bred erfaring fra ulike evaluerings- og aksjonsforsknings baserte prosjekter. Som prosjektleder og prosjektdeltaker i regi av BU2000 var han med på utarbeidelsen av flere aksjonsforsknings baserte publikasjoner.

Herunder kan spesielt nevnes:

Claussen, Tor and Henrik Kvadsheim (2002.) "Networking industrial development". In *Researching Enterprise Development: Action Research on the cooperation between management and labour in Norway*, Levin, Morten (ed.), 93–109. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Foss L., Kvadsheim H. and Ravn J. (2002.) "Creating new research practices". In *Researching Enterprise Development: Action Research on the cooperation between management and labour in Norway*, Levin, Morten (ed.), 165-185. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Foss L., Kvadsheim H. and Ravn J. (2002.) "Networking as an action research practice". In *Researching Enterprise Development: Action Research on the cooperation between management and labour in Norway*, Levin, Morten (ed.), 185-207. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Kvadsheim H. Lindøe P og Hansen K (2001): Arbeidsmiljø i bedriftsutviklingen – Erfaringer fra et forsknings- og utviklingsprosjekt, Oslo, Compendius Forlag (Oppdragsgiver NHO – Evaluering av forskningsprogram BU2000 mht. integrering av arbeidsmiljø i bedriftsutviklingsaktiviteter)

Kvadsheim H. (2002): "Italesettelse av arbeidsmiljø i bedriftsutviklingsprosesser" i: *Tidsskrift for Arbejdsliv*, årg.4, nr1, s.47-65, Odense Universitetsforlag

Kvadsheim, H (2001):"Bruk av møte- og medvirkningsarenaer i bedriftsutviklingsprosesser" kapittel 3 i: Grønhaug K. & Hansen K. (red): *Medvirkning, læring og konkurransevne*, Fagbokforlaget, Bergen

I tillegg kommer flere bidrag i andre bøker som ble utgitt i regi av BU2000.

Kvadsheim var også prosjektleder for et samarbeidsprosjekt (dvs. med deltakelse av partsrepresentanter og forskere fra hele Norden) i regi av Nordisk Ministerråd og Nordisk Innovationscenter. Hensikten med prosjektet var å teste ut ulike utviklingsverktøy, samt dokumentere og analysere erfaringer fra nordiske utviklingsprosjekt - igangsatt og forankret på basis av på den nordiske arbeidslivsmodellen.

Følgende publikasjoner foreligger fra dette prosjektet

Kvadsheim. H m.fl. (2005): Arbeidsmiljø og partsbasert foretaksutvikling - Erfaringer fra nordiske utviklingsprosjekter, TemaNord 2005:545, Nordisk Ministerråd (Oppdragsgiver Nordisk Ministerråd - Evaluering av nordiske bedrifts- og arbeidsmiljø utviklingsprosjekter)

Hedman M., Kvadsheim H m.fl (2005): NEX – Nordiske eksempler, - Erfaringsutveksling om arbeidsmiljø og konkurrenceevne, Rapport utarbeidet for Nordisk Innovationscenter

I perioden 2002-2004 bidrog Kvadsheim i et NFR-finansiert forskningsprosjekt om "Radikale innovasjoner i etablerte foretak". Kvadsheim sitt fokus var spesielt innovasjoner i energisektoren, og han har bl.a publisert følgende bokbidrag fra dette prosjektet:

Engen O.A. og Kvadsheim H. (2004): "Politisk og industrielt entreprenørskap - Gass i Lyse Energi A/S", kap. 5 i: *Gjelsvik M. (red): Radikale Innovasjoner i etablerte foretak*, Fagbokforlaget, Bergen

Engen O.A. og Kvadsheim H. (2004): "Innovasjonsprosesser basert på relasjonelt samspill - Bredbånd/Tele i Lyse Energi A/S", kap. 6 i: *Gjelsvik M. (red): Radikale Innovasjoner i etablerte foretak*, Fagbokforlaget, Bergen

I seinere år har Kvadsheim også hatt ansvaret for forelesninger og organisering av diverse kurs innenfor Arbeidsliv, medvirkning og endringsprosesser ved Universitetet i Stavanger, der kursinnholdet i stor grad er basert på kunnskap knyttet til den nordiske arbeidslivsmodellen, så vel som kunnskap om forskerdrevne utviklingsprosesser i arbeidslivet.

Kari Jøsendal, seniorforsker IRIS, cand.oecon.

Jøsendal har deltatt på doktorgradsprogrammet EDWOR fra 2003 til 2007 i regi av NTNU. Dette programmet var basert på aksjonsforskning, og ble ledet av professor Morten Levin. Jøsendal er i avslutningsfasen på doktorgraden, der temaet er i hvilken grad virksomheter fra tradisjonell industri og kreative næringer som inngår strategiske allianser kan erfare relevant kunnskapsoverføring og lære av hverandre.

Jøsendal var prosjektmedarbeider på prosjektet *Knowledge flows and organisational dynamics: identifying the factors that enable or inhibit knowledge spillovers from the Norwegian oil and gas industry* i perioden 2003-2005.

- Hovedmålet med prosjektet var å undersøke når og hvordan virksomheter i norsk olje og gass industri henter inn ekstern kunnskap i stedet for å utvikle kunnskapen internt. Delmålene var; i) å analysere kunnskapsstrømmen mellom kreative næringer, IKT sektoren og petroleumssektoren; ii) vurdere hvilken type kunnskaper som ble formidlet mellom sektorene; iii) vurdere nytten av kunnskapsstrømmene for involverte parter samt iv) undersøke hvordan kreative næringer og IKT sektoren er integrert i ulike innovative aktiviteter i petroleumssektoren. Prosjektet ble finansiert av Norges forskningsråd.

Kreative næringer i Rogaland/Rapport RF – 2004/169

- I dette prosjektet undersøkes hvilket potensial kreative næringer har når det gjelder sysselsetting, produksjon og eksport. Det er også et mål å kartlegge nettverk og stimulere til nettverksdannelse mellom aktører i den kreative sektor. Prosjektet ble finansiert av Rogaland fylkeskommune, Innovasjon Norge og Norges forskningsråd. Kari Jøsendal var prosjektleder for dette prosjektet.

Utvikling av den audiovisuelle næring i Rogaland/Rapport RF – 2005/257

- Prosjektet har tre sentrale problemstillinger. For det første å få et innblikk i hva audiovisuell produksjon betyr i regionen vedrørende økonomiske ringvirkninger og kompetanseutvikling. Dernest undersøkes det hvordan aktører i filmnæringen samhandler med hverandre, og med andre sentrale aktører i et regionalt innovasjonssystem. Til slutt vurderes hva Rogaland kan lære av andre regionale modeller for organisering av filmnæringen. Denne vurderingen utgjør en egen rapport. Prosjektet er finansiert av Rogaland fylkeskommune, Innovasjon Norge, Stavanger kommune, Sydvest Film AS og Vestnorsk Filmsenter. Jøsendal var prosjektleder.

Strategisk instituttprogram 2006 - 2008

- Jøsendal er prosjektmedarbeider i det strategiske instituttprogrammet Regioner i endring: Samspill mellom FoU-sektoren og næringsliv som drivkraft i innovasjonsdrevet regional næringsutvikling. Hovedmålet med sip`en er å undersøke hvordan samspillet mellom FoU-sektoren og næringslivet kan være kilde til regional innovasjon, nyskaping og økonomisk vekst. Vi fokuserer på to ulike næringssegmenter, olje- og gassnæringen og kreative næringer i Stavanger-regionen. Utgangspunktet er en antagelse om at innovasjonsprosessene foregår systematisk forskjelling i de to næringene. På bakgrunn av sip`en skal det publiseres fem vitenskapelig publikasjon i internasjonale journaler med referee.

Ny kartlegging av kreative næringer i Rogaland 2008

- Rogaland fylkeskommune har innvilget midler via regionalt utviklingsprogram til en ny undersøkelse av kreative næringer i Rogaland. Et sentralt element i denne undersøkelsen er å forsøke å få et innblikk i hva status som europeisk kulturhovedstad

har hatt og har for kreative næringer i regionen. Undersøkelsen vil gjennomføres høsten 2008. Kari Jøsendal vil være prosjektleder.

Thorvald Gundersen Polytec, leder for avdeling for næringsutvikling

Thorvald er Gundersen hovudansvarlig for Polytecs deltaking i forskning om den maritime satsingen. Han har arbeidet i industrien i 10 år og innehar Mastergrad i logistikk fra Høgskolen i Molde. Han har hatt stillinger som logistikkanalytiker, prosjektleder for restruktureringsprosjekter og fabrikk controller. Thorvald Gundersen startet i Polytec 01.10.2007 og har forskningsambisjoner i sin stilling som avdelingsleder for avdelingen Næringsutvikling, Innovasjon og Strategi. I sitt arbeid i Polytec har han blant annet utført en klyngeanalyse over de maritime næringer i samarbeid med Arena forprosjekt Komplekse Petro-Maritime Operasjoner.

- 01.1999 - 01.2000 M.Sci. of Logistics, Høgskolen i Molde
- Deltidsstudie, kurser i seminarform, omfattende prosjektoppgave utført for Laerdal Medical AS.
- 08.1996 - 06.1997 Cand. mag. Logistikk-systemer, Høgskolen i Molde
- Over 3 år fulgte og avla jeg eksamen verdt 80 vektall, hvilket tilsvarer 4 studieår.
- 08.1994 - 06.1996 Høgskolekandidat i Transportøkonomi, Høgskolen i Molde
- Som øk. adm. bare mer transport og logistikkorientert. Kandidatoppgave utført for Norska Skog, Tofte Industrier
- 08.2002 - 02.2005 Plant Controller, FMC Biopolymer AS
- Plant Controller har ansvar for budsjettering og oppfølging av kostnader og forbruk knyttet til produksjon, samt konsolidering og rapportering for avdelinger og prosjekter. Stillingen er i fabrikkens ledergruppe. Jeg var fabrikkens bindeledd til bedriftens økonomiavdeling som var lokalisert i Drammen. Arbeidet besto i en del rapporter som skulle utarbeides med ukentlige, månedlige og årlige intervaller. Videre bidro jeg med en rekke ad hoc analyser og rapporteringer for å anskueliggjøre effekter av nye prosjekter som førte til endringer i produksjonsprosessen eller logistikkflyten.
- 08.1997 - 08.2002 Logistikkanalytiker/Prosjektleder, Laerdal Medical AS
- Laerdal er global markedsleder for en rekke medisinske behandlings- og opplæringsprodukter. Ref. Anne-dukken.
- Leder og deltaker i en rekke internasjonale strategiske omstillingsprosjekter fra planlegging, modellering, beslutningsanalyser, implementering og ferdigstillelse.
- Logistikkfaglig rådgiver for Supply Chain Management-avdelingene.

CV Jan R. Jonassen

Jan R Jonassen er hovedansvarlig for Høgskolen Stord-Haugesund deltaking i VRI-forskning innenfor marine næringer.

Kompetanse:

1978 Cand. polit.

2006 Pedagogikk, 20 st. p.

Erfaring:

2008	Høgskolen Stord/Haugesund	Programleder maritim FOU	01.10.08 -
2004	Høgskolen Stord/Haugesund	Høgskolelektor	2004 –
2003	Mentorama	Dagl. leder/rådgiver	09.03 -07.06
2002	Infovital ASA, Spania/Norge	Markedsdirektør Europa	07.02-07.03
2001	Infovital ASA, London, Storbritannia	Dir. forretningsutv.	05.01 - 07.02
1999	Healthtrack Media Ltd, London, Storbritannia	Adm. direktør	06.99 - 04.01
1997	SiR, Sentralsjukehuset i Rogaland	Direktør	05.97 - 05.99
1988	Personal Factor & The Performance Group, Norge/London, Storbritannia	Rådgiver ledelse/pers./org. utvikl.	02.88 - 04.97
1988	Rogaland Ressurscenter	Direktør	02.88 - 01.89
1982	Karmøy kommune	Personal-/Adm.sjef	05.82 - 01.88
1980	Statens Rasjonaliseringsdirektorat	Konsulent	80 - 82
1979	Utenriksdepartementet	Førstesekretær	79 – 80
1989 -	Flere bøker om ledelse og organisasjon	Forfatter og medforfatter	89 - 99

Hovedutdanning

Des. 1978 Cand. Polit., offentlig administrasjon & organisasjon, Universitetet i Bergen

- Bestod av beslutningsteori, administrative- og organisasjonsmodeller, statistikk, personal politikk, ledelse og lederskapsstrategier og strategi-iverksetting.
- Mellom og grunnfag: sosial antropologi, offentlig rett og arbeidsrett.
- Under hovedfagstudiet engasjert som vitenskapelig assistent i Maktutredningen.

Feb. 2006 **Pedagogikk, 10 studiepoeng, Høgskolen Stord/Haugesund, Haugesund**

Juni 2006 **Pedagogikk, 10 studiepoeng, Høgskolen Stord/Haugesund, Haugesund**

Erfaring (utdyping av tema spesielt relevante for VRI)

- Januar 2008 - Programleder FOU, Høgskolen Stord/Haugesund*
- Mai 2004 HSH, Høgskolelektor i Øk./adm.fag, Høgskolen Stord/Haugesund*
Underviste på engasjementsbasis i vårsemesteret 2004 i personaladministrasjon. Høstsemesteret 2004 og 2005 ansatt i halv stilling som ansvarlig for et nytt kurs jeg designet for bachelorstudiet i *Teamutvikling og coaching* (10 st. p.). I 2006 dessuten designet og underviser i kurset *Nettverksutvikling* (10 st. p.), *Teamentledelse til sjøs* (10 st. p.), og er prosjektleder/underviser innen prosjektlederutdanning (30 st. p.) ved høgskolen. Ansatt i hel stilling fra 01.07.06. Fra 01.09.06 leder for maritim satsing ved HSH og fra januar programleder for petromaritim FOU virksomhet og relasjoner til næringslivet.
- September 2003 - Dagl. leder/rådgiver ledelse & organisasjon, Mentorama, Karmøy*
Jeg drev eget rådgivningsfirma der jeg arbeidet mest med coaching av ledere og ledergrupper, teamutvikling og personalutfordringene og felles klimautvikling ved fusjoner i private bedrifter og kommunesektoren.
- Juli 2002 – juli 2003 Markedsdirektør for Europa, Infovital ASA, Spania/Norge*
- Mai 2001 - juli 2002 Direktør forretningsutvikling, Infovital ASA, London, Storbritannia*
Ledet utvikling av nye tjenester for eksisterende og nye kunder, spesielt et pilotprosjekt for læring og informasjonsservice til britiske almenleger. Operativ enhet var Healthtrack Media Ltd.
- Juni 1999 - april 2001 Administrerende direktør, Healthtrack Media Ltd. London, Storbritannia*
- Mai 1997 – mai 1999 Direktør, SiR, Sentralsjukehuset i Rogaland*
- Feb. 1988 - april 1997 Rådgiver ledelse og org. utvikling, Personal Factor & The Performance Group, Norge og Storbritannia*
Gjennombrudds produktivitetsutvikling innen service og produksjon.
Design av prosess og nye produkter for iverksetting av endringsprosesser gjennom teamutvikling, fasilitering og ledelsesutvikling.
Resultater: et internasjonalt serviceselskap hadde frigjøring av ressurser innen salg og markedsføring på 30%, rekordstort overskudd etter prosessen i 1995 og videre økning 10% i 1996.
Arbeidet for: Oslo Energi, Tamrock, SAS, ABB, Nokia, Electrolux, Vattenfall, Fortune, SiR, Telenor, Wilhelmsen Lines, Bofors, Uni Storebrand, AssiDomän

Feb.- des. 1988 **Direktør, Rogaland Ressurssenter, Karmøy**
Initiativtaker og medspiller ved lokal forretningsutvikling
Gjorde de første markedsanalyser for lokal utnytting av gass i industri og til servicebygg, medvirkende til opprettelsen av Gasnor ASA.
Midlertidig halv stilling første år inntil senteret var etablert.
Aksjonær og styremedlem inntil flytting til London i 1994.

Mai 1982 – jan. 1988 **Administrasjonsjef/personalsjef, Karmøy Kommune**

Juni 1980 – april 1982 **Konsulent**, Statens rasjonaliseringsdirektorat, Oslo

Jan. 1979 – juni 1980 **Førstesekretær**, Utenriksdepartementet, Oslo

Andre ferdigheter

Prosesser: Trening og sertifisering i problemløsningsteknikker, produktivitetsutviklingsprosesser, beste praksis og prosesskartlegging.

Publikasjoner

- 2006 **Håndbok i teamledelse og fasilitering**; Gjennomgår begrepene og prosessene ved teamledelse og fasilitering av team. Praktisk håndbok i bruk av verktøy ved samarbeid.
- 1999 **Leadership, Sharing The Passion**; inspirasjonsbok for ledere i hvordan oppnå ekstraordinære team resultater. Basert på en serie intervjuer med internasjonalt anerkjente dirigenter for symfoniorkestre, Management Pocketbooks, Alresford, Hampshire, Storbritannia.
- 1994 **Transnational Improvement**, rapport om beste praksis og beskrivelser av en definert utviklingsprosess i hver av seks multinasjonale foretak.
- 1993 **The Gateway to High Performance**, bok om hvordan man frigjør potensialet i andre ved å praktisere det beste innen ledelse. En studie av førti anerkjente ledere fra alle verdenshjørner basert på innflytelsen til deres bakgrunn, holdninger og egenskaper på deres ytelse som ledere.
- 1992 **Vilje til ansvar**, lederskap og produktivitet blant norske fylkesrådmenn.
- 1991 **European Quality Agenda**, filosofi og praksis på kvalitetsområdet i ledende europeiske selskaper.
- 1991 **På vei mot kunden**, ledelse og produktivitet i norske departementer og underliggende etater/organer.
- 1990 **Fra ledelse til forandringsledelse**, lederskap og produktivitet innen norske kommuner.
- 1989 **Produktivitetskraft**, studie av norske topplederes syn på produktivitet, verdiskaping og vekst.

Jan Frick PhD

førsteamanuensis ved Norsk hotellhøgskole – institutt for økonomi og ledelse ved Universitetet i Stavanger

Jan Frick er hovedansvarlig for UiS deltaking i VRI-forskning innenfor mat og energi.

Høyere utdanning:

1992	PhD in development of industrial collaboration network, “Utvikling av bedriftsrelaterte og integrerte produksjons systemer mot CIM (den dataintegreerte bedrift)”, Aalborg University, Aalborg, Denmark
1980	Master in Science in Operation Management and ICT, NTNU, Trondheim, Norway

Stillinger:

1991 -	Universitetet i Stavanger (Høgskolesenteret i Rogaland/Høgskolen i Stavanger)
1996 - 1999	Ekstern lektor ved Handelshøjskole Syd, Sønderborg, Danmark
1988 - 1991	TESA, Sandnes
1988 - 1988	Jærtek, Bryne (3 mnd)
1983 - 1988	Rogaland Research Institute, Stavanger
1980 - 1983	SINTEF, Trondheim
Før 1980	Statens Vegvesen Vest-Agder, Kristiansand
Høivold Mekaniske Verksted, Kristiansand
Tegle Mekaniske Verksted, Bryne
Flolo Electric Company, Franklin Park (US) .

Forskningsområder:

- Operation Management
- Information Resource Management

- Bedriftsutvikling
 - Entreprenørskap
 - Industriell organisering
 - Logistikk
 - Produksjonsledelse
 - Produktutvikling
 - Prosjektledelse
 - Strategisk planlegging
- Europa og EU
- Informasjonsteknologi - Datateknikk

Internett Pedagogikk

Verv:

Chairman of the board of the regional development company “Sirdal Grunneierlag AS”. 2003-

Chairman of the board of the company TS Havbruk AS 1994-1998

Member of the board of “Centre for Maintenance and Asset Management”. (Senter for drift og vedlikehold) 1998-

Chairman of “Stavanger Macintosh User Group” 1985-

Co-editor of the local community paper “Nordvesten” in Madla, Stavanger 1994-

Leder av lokal fagforening NIF (Norske Sivilingeniørers Forening) : 1985-1987 Rogalandsforskning, og 1996-2004 Høgskolen i Stavanger

Instituttleder ved Institutt for økonomisk administrative fag ved Høgskolen i Stavanger: 1994-1998 og 2001-2003

Medlem av avdelingsråd i Avdeling for Økonomi, Kultur og Samfunnsfag ved Høgskolen i Stavanger 1994-1998, og 2002-2003

Daglig Leder for stiftelsen for høyere økonomisk administrative utdanning i Rogaland 1995-1997

Member of the Technical Program Committee for several international conferences on ICT.

Samarbeid:

- 2003 - 2004 Main author of the “NextLeap” and “NextLearn” Network of Excellence applications for EU’s 6 framework program where more than 30 Organizations in 20 European countries took part
- 1999 - 2002 Manager of ”NettLaer” (Norwegian Research Council funded research project on technology enhanced learning)
- 1997 - 2002 Managed the Nordic PhD course “Managing International Research and Development Projects” that educated 75 PhD students during 5 years
- 1991 – 2003 Manager/ Secretary of the regional network for ICT companies “InfoNett” with 10 member companies

Referee for tidsskrifter:

- 2004- member of the International Editorial Review Board (IERB) of the International Journal of Web-based Learning and Teaching Technologies (IJWLTT)

Publiseringer:

Vitenskapelige artikler i internasjonale	Andre vitenskapelige artikler i tidsskrift	Bøker	Artikler i konferanse-proceedings	Andre trykte arbeider, konferanse-	Samlet
--	--	-------	-----------------------------------	------------------------------------	--------

tidsskrift				bidrag, foredrag	
5	2	19	30	158	214

Vedlegg 2: Midler benyttet ved HSH, UiS og IRIS i 2007

Oversikt over forbruket i 2007 er gitt i tabellen nedenfor:

Oversikt over forbruk 2007	
Bevilgning NFR	1000000
Bevilgning Rogaland fylkeskommune	500000
Tilsammen	1500000
Forbruk IRIS per 1.1 2008	580990
Forbruk HSH per 1.1. 2008	44100
Forbruk UiS per 1.1. 2008	16692
Samlet forbruk 2007	641782
Uforbrukt per 1.1. 2008	858218
Uforbrukt NFR	572145
Uforbrukt RF	286073

Noen detaljer fra henholdsvis HSH og UiS er gitt nedenfor.

HSH ved Jan Jonassen

Høsten 2007 gikk med til planlegging, metodedrøfting og strategidiskusjon for arbeidet. HSH har hatt to reiser til Stavanger for møter, derav en dag med forskerseminar i regi av IRIS. Vi hadde med her 5 fagpersoner. Forøvrig møter og saksbehandling ihht. vedlagte timeliste.

UiS ved Jan Frick

Status for UiS sin andel av følgeforskningen er at det gjenstod per 1 januar 2008 kr 223.308,28.

Av dette gjenstår kr 208.527,- per 14. april 2008.

Noen detaljer ang. forbruket: Hovedgrunnene til at bevilget beløp ikke er benyttet, er at 1) vi fikk endelig avtale på plass og klar beskjed om oppstart i november 2007. Da var allerede mye ressurser planlagt, og vi satset derfor på forberedende aktivitet i 2007. Vi hadde derfor 2 seminarer for UIS, IRIS, og HSH ansatte, og har et team klar for videre innsats.

En annen grunn til å ha en langsom oppstart, er at de prosjektene og prosessene som skal følges i liten grad var startet i 2007.

Så langt har Prof. Jan Frick koordinert følgeforskningen fra UiS, men fra april 2008 vil Dr Claudia Morsut og assistent Mari Linn Larsen være de som utfører hovedarbeidet i prosjektoppfølgning, intervjuer med mer. For å ha en solid faglig forankring i universitetets ressurser, har flere personer deltatt i seminarerne, og vil delta videre som ressursgruppe for analyser med mer. Gruppen er listet i figuren til høyre.

Universitetet er deltaker i mat og energi områdene på følgeforskningsprosjektet.

Stavanger, 14 april 2008.